

VÝPRAVA DO DOBY ROMÁNSKÉ DO ÚDOLÍ DOUBRAVY

Pojďte s námi!

POZNÁVÁNÍ JE
DOBRODRUŽSTVÍ!

Víte, jak se tehdy
bydlelo?

Víte, co naši
předci jedli?

Víte, jaká byla móda
před tisícem let?

7-12 let

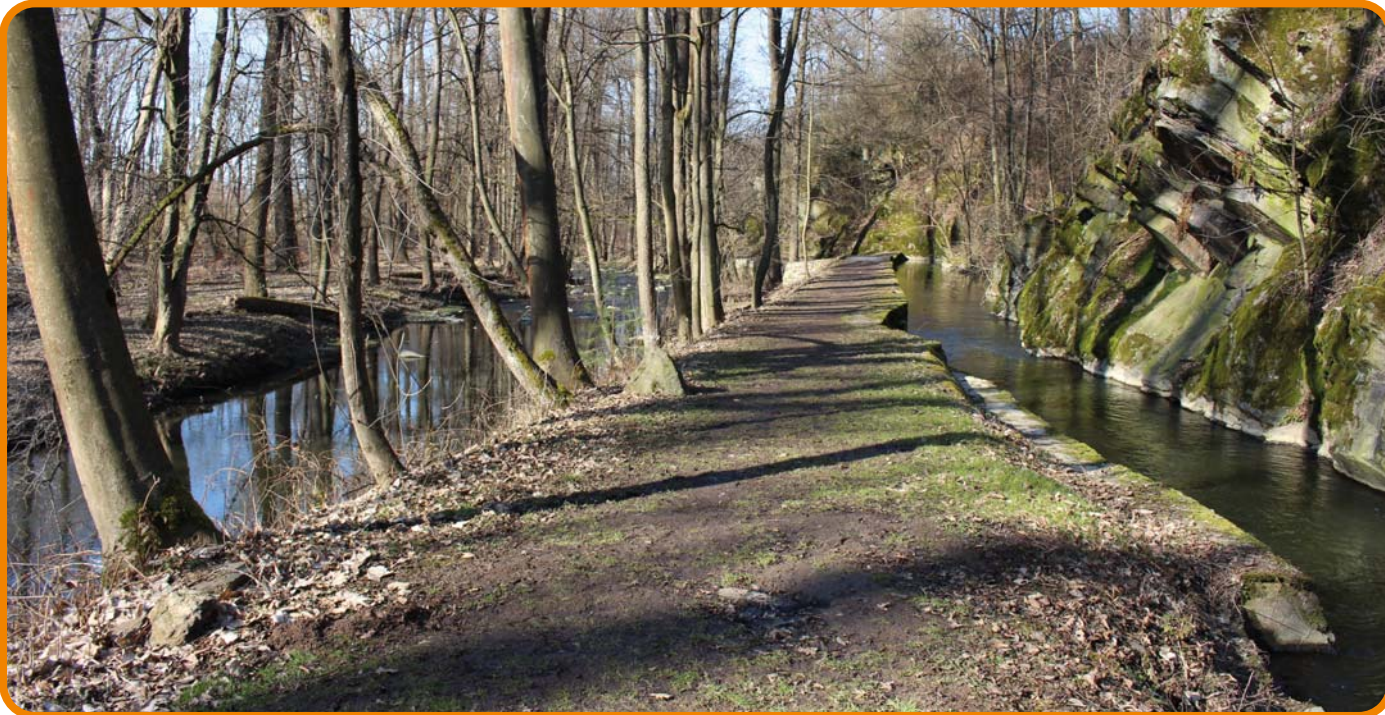
3 km

Stáhněte si brožuru
a interaktivní mapu
za použití QR kódu!

Výprava začíná u starobylého románského kostela sv. Kříže a vede půvabným údolím řeky Doubravy. Celý výlet má délku asi 3 km v rovinatém terénu. Cestou si budeme vyprávět o tom, jak lidé tehdy bydleli, co jedli a jak vůbec vypadal svět, ve kterém žili. Prozkoumáme záhadu vodního tunelu, povíme si i tisíce let starý příběh lásky o knížeti Oldřichovi a pralence Boženě.

Časový rozvrh a délka výpravy	Nástupní místo Kostel sv. Kříže – GPS 49.8758844N, 15.5382150E Parkování u kostela sv. Kříže u Ronova n. Doub. zdarma. Výlet i s povídkám a úkoly je asi na 2–3 hod. 3 km v rovinatém terénu
Informace k výpravě	Vstupné stezka volně přístupná WC možno pouze v přírodě Svačina vlastní, možno zajistit balíčky, např. z Kruhu Zdraví Chrudim Prohlídka vnitřku kostela sv. Kříže – zde je nutné dostatečně dopředu se domluvit Kontakt: paní Smolová, stanislava.smolova@ronovnd.cz, tel: 608 725 159 Odborný průvodce: lze objednat předem, kontakt: tereza.smidova@seznam.cz.
Navíc	Můžeme se cestou zpět zastavit i v nedalekém Ronově nad Doubravou , kde je krásně upravené náměstí s kašnou. Zde si můžeme koupit něco dobrého na zub nebo se přímo najíst v Restauraci U Vavřince
Co s sebou pro dospělé doprovod	Kladívko Zdroje, kde se můžeme dozvědět víc a ukázat dětem obrázky: Kniha Život ve staletích 12. století – Vlastimil Vondruška www.curiaivtkov.cz/clanky-historie – najdeme zde vaření, odívání, bydlení, kupce atd.
Pověst	Pověst O Oldřichovi a Boženě možno pustit video: https://decko.ceskatelevize.cz/video/e208552116230017
Orientační kalkulace dopravy	Autobusová doprava – autobus pro 42 osob (ceny jsou orientační) 48 Kč/km, 242 Kč/hodina čekání – lze objednat 14 dní předem u autodopravce, kontakt: Autokempink Konopáč, p. Starý 602 371 768
Aktuálnost informací	www.ronovnd.cz

Náročnost výpravy

nízká

střední

těžká

MAPOVÝ PODKLAD

Kostel sv. Kříže
Kostel sv. Martina

Technická památka – vodní tunel na Doubravě

Zvonička v Mladotících

Peřeje na Doubravě

Jez na řece Doubravě

Vyhlídkové místo

Infopoint v Mladotících

Parkoviště u sv. Kříže

1 ZASTÁVKA KOSTEL SV. KŘÍŽE

POPIS TRASY: Postavíme se z jižní strany kostela (je tam nová omítka).

VYPRAVĚČ VYPRÁVÍ: Víte, k čemu kostel je?

Děti, tahle stavba je kostel sv. Kříže. Dříve všichni lidé věřili, že se o ně stará dobrý Bůh, který je má rád a všichni chodili do kostela prosit o to, aby se měli dobře, aby měli co jíst (aby se jim podařila úroda), za uzdravení lidí, které měli rádi. Chodili se sem v myšlenkách poradit s Bohem o různých věcech, které pro ně bylo těžké rozhodnout. Takže kostel byl pro ně úplně nejdůležitější stavba.

Tento kostel byl postaven velmi velmi dávno, dokonce dřív, než žili rytíři v kovovém brnění. Tento kostel postavili lidé téměř před 1 tisícem let v době románské. Původně byl menší – končil zde, kde končí nová omítka. Byl asi poloviční a neměl žádnou věž. Protože byl kostel pro lidi tak důležitý, tak si dali s jeho stavbou ohromnou práci a udělali ho z kamene, i když sami bydleli jen v malých dřevěných domcích. Pojďte se na to podívat, uvidíme to zvenku z druhé strany kostela.

Pokud jsme se domluvili na otevření kostela, můžeme si nyní prohlédnout i jeho vnitřek, kde to starobylostí jen dýchá. Uvidíme zde románské malby na stěnách. Můžeme si ukázat, jak lidé v té době chodili oblékáni pomocí obrázků (z knihy Život ve staletích 12. století nebo z internetu www.curiaivtkov.cz/clanky-historie) a srovnat to s tím, co vidíme namalováno na zdech.

Představme si na chvíli, že ti dávní lidé zde stáli stejně jako my teď. (Pokud kostel není otevřený, můžeme si prohlédnout, jak to vypadá uvnitř alespoň na naučné tabuli kousek od vstupu na hřbitov).

POPIS TRASY: Vyjdeme z kostela opět ven.

VYPRAVĚČ VYPRÁVÍ: A co je tady vlastně divného? Nezdá se vám, děti, ten kostel takový opuštěný? Co tu kolem kostela chybí?

Chybí tu vesnice. Ta tu ale dříve stávala a tehdy dávno vypadaly její domy takto:

domy byly roubené z kmenů stromů a na střeše měly rákos, aby do nich neteklo. Uvnitř se topilo dřevem, které hořelo na otevřeném ohništi. Představte si, že byste si doma třeba v kuchyni udělali ohniček – takový ten, co si na něm opékáme buřtíky.

Vidíte, že dům nemá okna?

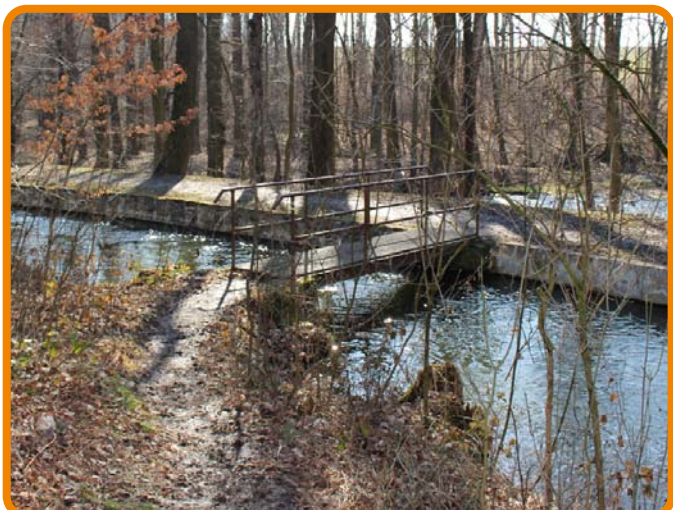
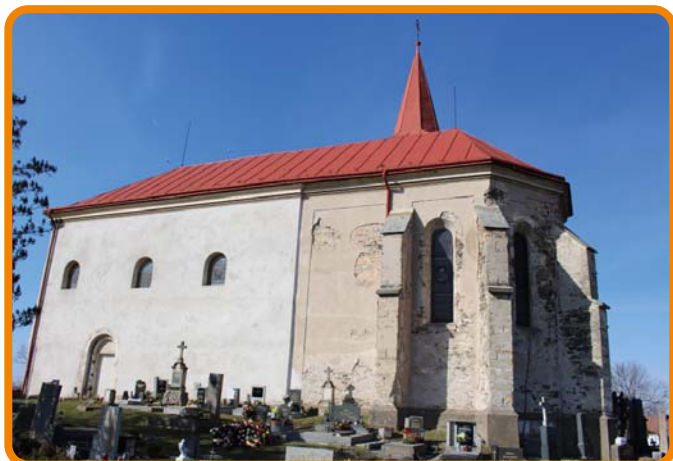
Tehdy domy okna neměly. Lidé neuměli totiž udělat okna jako my dnes se sklem, přes které je vidět, ale neprojde jím zima. Tehdy, když chtěli udělat okno, tak to byla vlastně jen díra ve zdi a tou by utíkalo teplo ven. Takže v takovém domě byla spíše tma a světlo bylo jenom od ohně.

POPIS TRASY: Od kostela sejdem k rozcestníku. U něj si s dětmi ukážeme zříceninu hradu Lichnice na hřebeni Železných hor a městečko Ronov nad Doubravou. Od rozcestníku vyrazíme po zelené turistické značce směr Mladotice. Po asi 200 m přijdeme k vodnímu kanálu, tedy náhonu k mlýnu.

2 ZASTÁVKA U MOSTKU PŘES NÁHON

Děti, víte, co je to náhon?

To je umělý potok, který udělal člověk, aby přiváděl vodu na mlýnské kolo. Určitě jste mlýnské kolo viděli v pohádkách. Mlýn, ke kterému teče tahle voda, stojí tak daleko odtud, že ho nemůžeme vidět – až na kraji městečka Ronova. Náhon je výš než řeka Doubrava, protože mlýnské kolo potřebuje, aby na jeho lopatky voda dopadala z co největší výšky. Voda v korytě řeky si teče, jak chce, ale náhon se lidé snažili udělat tak, aby

klesal jen mírně. Navíc na řece může být povodeň a ta by zničila mlýn. Proto si lidé dávali takovou práci s kopáním náhonu.

Zastavíme se po dalších pár metrech u vodního tunelu – máme jej po levé ruce.

3 ZASTÁVKA U VODNÍHO TUNELU

Děti, podívejte se, jak tady voda vytéká ze skály! Je tady vodní tunel a k němu se váže pověst ze starých dob. Vypráví se, že v dávných časech řádili v okolních lesích dva loupežníci. Přepadávali pocestné a brali jim peníze a vše, co s sebou nesli: třeba jablka nebo vejce na trh. No, ale každá nepravost musí být potrestána, a tak i ti dva loupežníci byli nakonec chyceni a odvedeni na hrad Lichnice, který jsme si před chvílí ukazovali.

Pán hradu je odsoudil k trestu nejvyššímu: k trestu smrti. Pak se ale k němu přitočil jeho rádce a pošeptal mu: „Pane, víš, jak budujeme vodní náhon k našemu mlýnu dole u řeky Doubravy? No, tak tam se nám postavila do cesty skála, zastavili jsme práce. Nevíme, co s tím máme dělat!”

„No a dál?“ zeptal se netrpělivě pán.

„Napadlo mě: zadejte to těmhle loupežníkům jako úkol! Ať prosekají tu skálu!”

A tak loupežníci dostali do ruky kamenické kladívko a začali každý sekat z jedné strany.

Pojďte, popojdeme, ať vidíme, kde voda do tunelu vtéká a ať si umíme představit, jakou délku museli prosekat.

Děti, víte, jak vypadá kladivo?

Kamenické je dost podobné. Tak teď si představte, že s ním máte udělat do skály díru! Loupežníci se pachtili a lopotili od rána do noci mnoho dní. Každý sekal z jedné strany. Měli se uprostřed skály potkat, vždyť sekali proti sobě. Jenže, co se nestalo! Neuměli to nijak vyměřit, a tak se minuli! Když to rádce viděl, nařídil jim, aby sekali do strany, a tím tunel propojili. Dodnes je ve skále prudká zatáčka. Tak voda náhonu proudí skálou od dávných časů až dodnes! Pojďte. Půjdeme dál až k místu, kde náhon začíná – kde nabírá vodu z řeky Doubravy.

4 ZASTÁVKA JEZ A STAVIDLO NA DOUBRAVĚ

Tady si můžeme prohlédnout místo, kde voda z řeky teče do náhonu. Stavidlo znáte asi z pohádek. Podle toho, jak hodně se zvedne, tak moc teče voda do náhonu a k mlýnu. Kdyby chtěl v dřívějších dobách někdo mlynáře pozlobit, spustil by stavidlo až dolů. A co by se stalo? Ano, do náhonu by nemohla téct žádná voda a mlýn by byl na suchu a nemohl by mlít.

Povíme si příběh, který je starý tisíc let. Je o českém knížeti Oldřichovi a chudé pradlence Božence. Tehdy dávno se špinavé prádlo muselo dát do proutěného koše a odnést k řece. Tam ho prادلenka prala rukama v ledové vodě – různé žmoulala a na plochých kamenech do prádla tloukla kusem dřeva, aby se špína dostala pryč.

Tehdy se přemyslovský kníže České země Oldřich vydal na lov do lesů. Bylo to brzy zjara, ještě nebylo příliš teplo, ale sluníčko svítilo a ze země se klubaly první květiny. Najednou kníže uviděl mohutného jelena. Chtěl ho ulovit, a tak jej pronásledoval cestou necestou. Jelen se mu však v hustém mlázi ztratil.

Kníže pak v lese bloudil, až náhle u vody uviděl spanilou selkou dívku Boženu, jak pere prádlo. Dívka ho na první pohled zaujala, nejen svou krásou. Zdálo se mu, jako by se kolem ní vznášel zlatý opar. Když zvedla hlavu a usmála se na něj, srdce mu začalo silně tlouct! Zamiloval se do ní! Neváhal. V tu chvíli si byl jist, že si tuto dívku vezme za ženu. Tak se i stalo a z obyčejné pradlenky Boženy se stala kněžna, která spolu s ním vládla českému knížectví. Měli spolu syna Břetislava a ten pak také vládl.

Od jezu půjdeme dále po zelené značce chvíli po velmi úzké pěšince. Blížíme se k peřejím na řece Doubravě. Pokud máme menší nebo příliš divoké děti, zvolíme odbočení doleva (na stromě je cedule Martinský jez) na pohodlnější širší neznačenou cestu, která nás zavede na palouček. Pokračujeme po cestě kousek dále a dojdeme opět na zelenou značku a travnaté prostranství u řeky, kde můžeme krásně pozorovat peřeje.

5 ZASTAVENÍ PEŘEJE NA DOUBRAVĚ

Děti, tohle jsou peřeje. Tady řeka překonává ve svém korytě překážky – velké kameny, proto zde voda hodně bublá a víří. Zavřete si na chvilinku oči a poslouchajte řeku.

Jak si myslíte, že se dalo dostat přes řeku, když nikde nebyly žádné mosty?

Šlo to jen v místech, kde byla řeka mělká – tomu se říká brod. Takový brod tu v řece byl a byl mezi prvním a druhým kostelem a byl o to významnější, že podél Doubravy vedla kupecká stezka: Libická stezka. Takže si nepředstavujme, že zde přecházeli řeku jen obyčejní rolníci na návštěvu za sousedy, ale hlavně kupecké karavany s mezky či koňmi naloženými vzácným zbožím. Cesty původně nebyly nijak široké ani rovné, tak se na nich moc nedalo projet s vozy.

Co myslíte, že kupci převáželi?

Lidé museli tehdy být hodně soběstační: museli si umět vypěstovat a uvařit všechno jídlo, vyrobit látky, náradí, postavit domy... Dá se říct, že prostí lidé od kupců nic nepotřebovali. Ti vozili hlavně zbraně, sůl, šperky, přepychové látky, vzácné koření a jiné luxusní zboží.

Stoupáme vzhůru od řeky kolem starého ovocného sadu. Nepřehlédneme odbočku doprava do lesa. Dojdeme na skalnatý vrcholek s březovým hájkem.

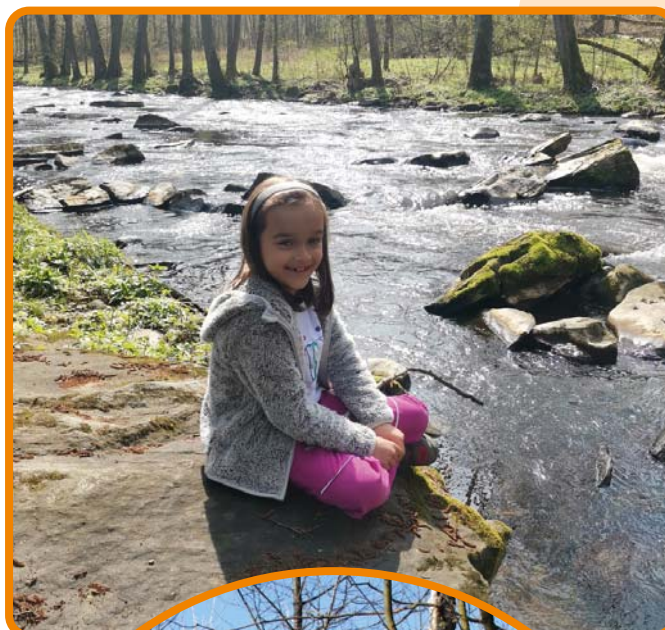
6 ZASTÁVKA BŘEZOVÝ HÁJEK

Poznáte ty stromy s bílou kůrou?

To jsou břízy. Poznáte dub? Jaké stromy tu ještě rostou? Dovedeme si představit, jak vypadala krajina kolem nás před tisíci lety?

Byl to samý les, vlastně prales, ve kterém nerostly smrky, ale hlavně dub (který jsme si už ukazovali), buk a jedle. Les byl na většině míst tmavý a neprostupný s vývraty a popadanými kmeny.... Proto les pro člověka tehdy představoval především hrozbu: žili v něm vlci, medvědi a další divoká zvířata, nebylo v něm vidět nepřítel a podle představ tehdejších lidí v něm žili i duchové a strašidla. Osady se svými domky a poli byly spíše jen ostrůvky obdělávané krajiny v lesnaté divočině.

Sestoupíme opět dolů k řece, v níž jsou peřeje. Pokračujeme do Mladotic, kde si můžeme všimnout uklidnění řeky a můžeme se zadumat nad tím, zda se nám líbí betonové ohrazení jejích břehů. Zastavíme se v Mladoticích poblíž křížku, kde je odpočívadlo.

7 ZASTÁVKA U KŘÍŽKU

Na naučné tabuli se můžeme podívat, jak kaňonovité údolí Doubravy, které jsme právě prošli, viděli slavní malíři. Všimneme si, že údolí nebylo ještě na konci 19. století zarostlé lesem. Ještě ale zpět do doby románské.

Umíte si představit, co tehdy lidé na polích pěstovali a co jedli? A které plodiny neznali?

Nemohli znát: brambory, kukuřici, rajčata, papriky, fazole (jsou z Ameriky, objev. 1492) a tropické ovoce. Pěstovali obilí: pšenici, ječmen, oves, proso (jáhly), žito a dále luštěniny: hrách, čočku a boby. Vařili si hlavně kaše slané i sladké. Sladili je medem, sušeným i čerstvým ovocem, třeba lesními jahodami. Pekly se i klasické chleby z kvašeného těsta i nekvašené placky. Naši

předkové znali i polévky. Jedlo se maso, ale podstatně méně, než jsme zvyklí dnes a na jídelníčku byly často ryby. V jídelníčku nechyběla ani vejce, mléko, máslo, tvaroh a sýry.

Umíte si představit, co všechno musela tehdejší hospodyně udělat, aby uvařila jídlo?

Musela nanosit vodu, rozdělat oheň, namlet si obilí, uvařit a pak u řeky nádobí umýt.

Pokračujeme dále kolem mladotického mlýna a v místě, kde zelená značka odbočuje doprava, neodbočíme. Pokračujeme dále po silnici zpět ke kostelu sv. Kříže. Údolí Doubravy máme po levé ruce. Zastavíme se znovu na místě, odkud jsme vycházeli.

8 ZASTÁVKA POSLEDNÍ

Dozvěděli jsme se něco o životě v době románské. Teď se podívejte na hradbu Železných hor, která byla v dávných dobách překážkou, těžko schůdným územím. Pod těmito horami teče řeka Doubrava, podél které jsme dnes chvíli šli a podél které chodili i kupci. Podél ní také vyrostly první osady a kamenné kostely. Zkuste si teď představit, jak krajina tehdy vypadala: všude lesy! A nezapomeňte ve své představě vymazat hrad Lichnici. Žádné hrady ani města v té době ještě nebyly.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PRACOVNÍ LIST

1. Kdy asi byla doba románská?

2. Z čeho se stavěly kostely?

3. Z čeho se stavěly domy obyčejných lidí?

4. K čemu je náhon?

5. Proč se loupežníci sekající tunel ve skále v prostředku nesešli?

6. Jakého českého knížete okouzila pradlena?

7. Jmenuj tři potraviny, které lidé v době románské určitě nejedli.

8. Co je to brod a k čemu byl velmi důležitý?
